

INFO

is een uitgave van de Milieuvereniging Land van Cuijk

In deze INFO:

RODENTICIDE

ECOLOGISCHE VERBINDINGSZONE

GEBIEDSONTWIKKELING NO-BRABANT

INTERNATIONAAL JAAR VAN DE BODEMS

WATERSCHAPSVERKIEZINGEN

CO2-NATUUR

Kijk ook eens op onze website:

www.mlvc.nl

JAARGANG 36-1

2015 WINTER

Milieuvereniging Land van Cuijk ...
 bezig voor een beter milieu

COLOFON

INFO is het verenigingsblad van de Milieuvereniging Land van Cuijk. Het informeert leden en anderen over natuur en milieu in de ruimste zin. Het verschijnt in een oplage van circa 350 stuks.

Redactieadres INFO:

Voortsestraat 11,
5454 GR St. Hubert,
tel. (0485) 45 51 05
redactie@mlvc.nl - www.mlvc.nl

**Coördinatie INFO,
Redactie en Verspreiding:**

Jan Reijnen

INFO verschijnt in principe drie maal per jaar. Copy dient verband te houden met 'natuur en milieu in de ruimste zin des woords' in het Land van Cuijk. Iedereen kan artikelen schrijven, de redactie bepaalt of deze in overeenstemming zijn met het huishoudelijk reglement van de INFO. Overname van tekst met bronvermelding is toegestaan.

Opmaak en druk : dot-Kom Design

Dagelijks bestuur:

Geert Verstegen, voorzitter a.i.
Jan Reijnen, secretaris
Sylvia van Duijnhoven,
penningmeester ledenadministratie

Secretariaat MLvC:

Postbus 8, 5450 AA Mill.
Tel. (0485) 45 10 71.

Banknr: NL92 TRIO 0212186949

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap bedraagt minimaal € 15,- per jaar voor leden-abonnees. Voor elk volgend lid uit het gezin of andere levensvorm geldt een bedrag van € 2,50 per jaar. Het lidmaatschap kan ieder moment ingaan. De contributie wordt geheven vanaf de maand waarin men lid is geworden en is evenredig aan het aantal maanden van het jaar waarin men lid is geworden. Het lidmaatschap wordt automatisch voor een jaar verlengd, tenzij uiterlijk 30 november van het lopende jaar bericht van opzegging is ontvangen. Donateurs m/v, die minimaal € 15,- betalen ontvangen ook de INFO. Aanmelden kan met de bon in dit blad of bij het secretariaat.

De MLvC is aangesloten bij de Brabantse Milieu-Federatie (BMF) te Tilburg.

is een uitgave van de Milieuvereniging Land van Cuijk

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Rodenticide	3
Ecologische verbindingzone	6
Gebiedsontwikkeling Noord-Oost Brabant	8
Milieuklachtenlijn	10
Internationaal jaar van de bodems	11
Waterschapsverkiezingen 2015	14
CO2-natuur in eigen omgeving	16

Voorwoord

Winter INFO 2015

Beste lezer,

Deze INFO heeft wat langer op zich laten wachten dan de bedoeling was. Daar zijn een aantal redenen voor. De belangrijkste is dat Henk Rutten na ruim 9 jaar gestopt is met het hoofdredacteurschap. We zijn Henk zeer erkentelijk voor al het werk dat hij in die periode voor ons verenigingsblad geleverd heeft.

Een andere reden was dat het thema dat voor deze INFO gekozen was toch niet geschikt bleek om dit blad te vullen. Daarom hebben we het over een andere boeg gegooid, en gekozen voor een aantal uiteenlopende onderwerpen. Er wordt terug gekeken naar wat bereikt is in een artikel van Rob Christiaans over gebiedsontwikkelingsprojecten en de

rol van de Dienst Landelijk Gebied daar in, en in een artikel van Gerald Willemsen over een door boeren aangelegde ecologische verbindingzone.

Daarnaast wordt er gekeken naar de toekomst in een artikel van de Millse wethouder Jos van den Boogaart over zijn plan om CO2 in eigen omgeving te compenseren, en in een artikel van Suzanne de Zoeten over de Waterschapverkiezingen 2015.

En verder vindt u hier nog artikelen over rattenkruid bij het Maasziekenhuis en over het Internationaal Jaar van de Bodems.

Veel leesplezier,

Jan Reijnen

Rodenticide

Soms gaat het goed met je en soms minder goed. En op zo'n moment belandde ik in het ziekenhuis te Boxmeer. Als je dan na een paar dagen over de mooie binnencour loopt, dan zie je dat er met veel aandacht voor de natuur aan inrichting is gedaan.

Enkele dagen eerder was ik met Huub Thoonen van de Vogelwerkgroep Boxmeer en omstreken op stap geweest, en ik was onder de indruk van zijn kennis van allerlei roofvogels en uilen. Ik mocht met hem op stap om enkele locaties te bekijken. Op honderden plekken hangen broedkasten en de resultaten geven een schat aan informatie. En passant uitte Huub ook zijn ergernis over het wijd verbreid gebruik van gif ter bestrijding van muizen en ratten. Natuurlijk wist ik

dat er rattengif gebruikt werd, maar dat dit ook buiten de bebouwing gebeurde, dat was nieuw voor mij. Hierbij past de naam Rodenticide; het is een bloedverdunner die de vraatzuchtigen (ratten, muizen, mollen) eerst sloom maakt en hen vervolgens doet sterven. Als ze niet eerder door bijvoorbeeld een kerkuil zijn aangeboden aan een nest jongen. En dan gaat de muis met bloedverdunner en al het uilskuiken in.

Dit is de reden dat het CTGB (college voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden) aan het buitengebruik voorwaarden verbindt. "Na overleg met de brancheorganisaties van plaagdierbestrijders heeft het Ctgb aangegeven dat onder specifieke voorwaarden het buitengebruik onder Integrated Pest Management (IPM) en certificering, alsnog mogelijk zou kunnen worden."

Gebruikers moeten dan een opleiding volgen, die nog opgezet moet worden. Dan is er natuurlijk een gebruikelijke overgangstermijn tot 1 januari 2017. "Toelatinghouders kunnen vanaf heden 1 september 2014 in aanmerking komen voor een toelating voor gebruik van anticoagulantia voor bestrijding van ratten buiten. Zij dienen daarvoor een aanvraag tot (uitbreiding van de) toelating aan te vragen. Deze (uitbreiding van de) toelating betreft het gebruik van het middel buiten, mits gebruikt volgens de principes van IPM en mits de gebruiker zich (op bedrijfsniveau) heeft aangemeld."

Echter, onlangs was op de site van LTO te lezen: "Over een protocol voor de certificering van buitengebruik heeft LTO nog geen overeenstemming bereikt met het ministerie van I&M, Ctgb en de plaagdierbestrijdingsbranche. 'We gaan niet mee in zware administratieve protocollen die ondernemers opzadelen met een grote papierwinkel maar niet bijdragen aan een effectieve aanpak'".

En vervolgens wordt het risico van insleep van o.a. vogelgriep er bij gehaald. Niet wordt gesproken over de oorzaak waarom er meer ratten komen in de buurt van agrarische bedrijven en al helemaal niet over alternatieve methoden.

Door het bezoek aan Huub herkende ik de term Rodenticide en ik schrok er van dat ik ook zo'n kist zag liggen in die natuurvriendelijk ogende binnentuin van het Maasziekenhuis Pantein in Boxmeer.

Bij mijn vertrek uit het ziekenhuis maar even een briefje gestopt in de ideeënbus bij de uitgang; en al snel werd er

contact opgenomen. Men had navraag gedaan en - inderdaad - die gifkast en de natuurvriendelijke tuin pasten niet zo goed bij elkaar.

Toen ik na enkele weken weer eens in Boxmeer kwam, natuurlijk even gaan kijken. De kist was verdwenen. Maar helaas, na een klein ommetje zag ik hem liggen aan de achterkant van het ziekenhuis. Niet netjes. Men komt kennelijk niet verder dan greenwashing en windowdressing. Misschien moeten we maar eens een paar uilskuikens met te dun bloed afleveren bij de huisartsenpost. Wellicht heeft men daar een oplossing.....

Geert Verstegen

*Foto's:
Willem Buurman van Vogelwerkgroep
Boxmeer en omstreken*

Boeren in land van Cuijk leggen zelf e

De aanleg van ecologische verbindingzones ('snelwegen' tussen natuurgebieden) op boerenland staat onder druk. Aan de verwerving, inrichting en beheer van gronden hangt een fors prijskaartje. Door alle bezuinigingen op natuur is dat enkel vanuit de overheid inmiddels onbetaalbaar. Zeven agrarische ondernemers in Haps, ten zuiden van het Brabantse Cuijk, zorgden voor een tegenbeweging. Over een lengte van drie kilometer legden zij op eigen grond een ecologische verbindingzone aan. Een mooi voorbeeld van burgerparticipatie. Dat is deze bijzondere particuliere verbindingzone, de Laarakkerse Waterleiding genaamd.

Laarakkerse Waterleiding

Percelen aan de waterloop 'Laarakkerse Waterleiding' zijn vrij nat en daardoor laat of lastig te bewerken. Aanleg van natuur was daarom voor de eigenaren een goed alternatief voor landbouwgrond. Maar geen van de boeren wilde grond verkopen of inboeten op bedrijfsareaal, zeker niet rondom de boerderijen. De veldcoördinator van ANV (Agrarische Natuurvereniging) Raamvallei stelde in nauwe samenwerking met waterschap Aa en Maas, ZLTO, Brabants Landschap en Dienst Landelijk Gebied inrichtingsplannen- en ruilvoorstellen op. Boeren richten natuur in op hun eigendomsgronden. Daarvoor ontvangen zij een

schadeloosstelling betaald door provincie, gemeente en waterschap. Van dat geld kunnen ze andere gronden erbij kopen.

Overheden volgen

De gemeente Cuijk was direct al verheugd met dit unieke initiatief. Zij steunde de betrokkenheid van deze ondernemers bij natuurontwikkeling van harte. De gemeente heeft dan ook eigen losse pachtgronden ter beschikking gesteld om de agrariërs te compenseren. Goed voorbeeld deed goed volgen. Ook waterschap Aa en Maas richtte direct volgend op de aanleg door de boeren zelf een deel van haar gron-

en ecologische verbindingzone aan

den in om de ontbrekende stukken van deze ecologische verbindingzone in te vullen.

Samenwerken werkt

In het najaar van 2014 was de inrichting klaar. De zeven boeren richtten samen 3,1 kilometer aan ecologische verbindingzone in. Deze zone bestaat uit afgeschuinde, natuurvriendelijke oevers, amfibieënpoolen, houtwallen faunaramanden en knotbomen, slingerend aan de waterloop. Het waterschap voegde daar nog twee kilometer aan toe. Met lokale partijen, zoals ANV Raamvallei, zijn inmiddels afspraken gemaakt voor beheer en onderhoud. Uiteindelijk leidde samenwerking met verschillende partijen tot deze landschappelijk waardevolle ingreep in de gemeente Cuijk.

Tekst en foto's Gerald Willemsen

Gebiedsontwikkeling in Noordoost

Op 31 december 2014 zal de Dienst Landelijk Gebied (DLG) op houden te bestaan. De werkzaamheden van deze Rijksdienst zullen vooral worden overgenomen door de provincies.

DLG is de afgelopen jaren erg actief geweest in het Noordoosten van de provincie Noord-Brabant. Meestal was de DLG de grote drijfveer achter de vele integrale gebiedsontwikkelingsprojecten. Wellicht niet heel bekend en zeker niet altijd op de voorgrond tredend, heeft DLG in de laatste jaren van haar bestaan haar sporen in het landelijk gebied wel degelijk achtergelaten.

DLG is bij veel mensen nog steeds bekend als de Landinrichtingsdienst. Na stemming door de grondeigenaren in een landinrichtingsgebied werden vele jaren uitgetrokken voor planvorming en vervolgens uitvoering om de verkaveling, de ontsluiting en de waterhuishouding van de landbouw te verbeteren; grote natuurgebieden te realiseren en de recreatieve aantrekkelijkheid te vergroten.

Zo werd in Noordoost Brabant midden jaren '90 van de vorige eeuw de laatste grote ruilverkaveling van het gebied afgesloten. Deze Ruilverkaveling Land van

Cuijk had met name een landbouwkundig doel, maar uiteindelijk zijn er nog enkele natuurpareltjes gerealiseerd, zoals het prachtige Langven bij Langenboom.

Echter, het laatste decennium is het werkveld van DLG enorm veranderd. De grootschalige en langdurige Landinrichtingsprojecten met haar vaststaande procedures maakten plaats voor de snellere en kleinschaligere Gebiedsontwikkelingen, waarbij de doelen op basis van vrijwilligheid en in overleg gerealiseerd moesten worden. 'Op zoek naar draagvlak', 'Samen met gebied plannen maken en uitvoeren', 'Integraal benaderen van het gebied' en 'Inzet van het instrument Vrijwillige Kavelruil' bleken in Noordoost Brabant de te bewandelen wegen. Maar nog steeds op zoek naar een waardevolle, fraaie en efficiënte inrichting van het buitengebied voor mens, plant en dier; en daarbij ook steeds vaker aandacht voor de Das.

Ruilverkaveling Graspeel rondom het dorp Zeeland was het eerste project in Noordoost Brabant dat met deze nieuwe werkwijze te maken kreeg. In 1997 nog gestart met het idee om de ruilverkave-

lingsprocedure te doorlopen, werd al snel duidelijk dat het beter was om de inzet van het vrijwillige instrumentarium te gebruiken. Een kavelruilcoördinator voerde vele gesprekken aan de keukentafel en kwam zo tot vele kavelruilen. Ruilen van gronden om de landbouwkundige verkaveling te verbeteren, maar ook om gronden vrij te ruilen voor de realisatie van vele ecologische verbindingzones die de gemeente Landerd in haar landschapsbeleidsplan had opgenomen. Een verbindingzone langs de Graspeelloop, tussen het Melkpad en de Graspeelloop, langs de Rusvenseloop, tussen de Trentse Bossen, het Duits Lijntje en het Nieuwveld. Droog en nat, om de migratie van vele dieren tussen de grotere natuurgebieden te verbeteren, waarbij ook de aanleg van aansluitende faunapassages niet mag worden vergeten. Ook werd het Duits Lijntje zelf ecologisch ingericht, werden er in overleg met grondeigenaren stuwen in het gebied geplaatst en in het Wijstbos bij Zeeland werd het wijstverschijnsel hersteld en zichtbaar gemaakt.

Kortom: veel resultaten in een relatief kort tijdsbestek en dat allemaal op vrijwillige basis!

▲ Hertogswetering Velp

▲ Maasheggen

◀ Graspeelloop

Brabant laat resultaten zien

Na de Graspeel volgde in de gemeente Grave het Integraal Gebieds Project (IGP) Velp. Ook hier verruilden vele hectares van eigenaar, waardoor het mogelijk werd dat over een lengte van meer dan 3 kilometer de Hertogswetering natuurlijk werd ingericht, met een prachtig rustpunt achter het klooster. Helaas is hier gebleken dat het 'vrijwillig instrumentarium' ook een risico met zich meebrengt. Het laatste deel van de verbindingzone kon tot nu toe helaas niet worden aangelegd doordat de benodigde gronden niet konden worden vrij geruild. Wel is het nog gelukt om grond vrij te ruilen voor een uitbreiding van het Vicaris Hermanspark; een prachtig leefgebied voor vele amfibieën.

In Cuijk en Boxmeer werd ondertussen ook gestart met een IGP in de Maasheggen. Vele partijen sloegen de handen ineen om dit Maasheggenlandschap waar mogelijk te herstellen en te versterken. Want dat het een bijzonder gebied is, moge duidelijk zijn. Een oud agrarisch cultuurlandschap, waar de grens tussen percelen wordt gevormd door struweelheggen, knip- en scheerheggen en vele solitaire (knot)bomen. Een landschap waar geboerd wordt, maar ook een oase

voor vele planten en dieren, waar onder natuurlijk de Das. Daarnaast ook tegenstelde belangen tussen landbouw, natuur en waterveiligheid. Dit levert uiteraard vele discussies op, maar ondertussen leidt dat buiten wél tot vele resultaten. Te veel om op te noemen. Enkele toppers zijn de aanleg van vele kilometers nieuwe Maasheg, de uitvoering van het herstelplan door Staatsbosbeheer, de natuurvriendelijke oevers langs de Maas, de herinrichting van de Vierlingsbeekse Molenbeek - de Oeffeltse Raam - Virdsche Graaf - St.Jansbeek, de 225 hectare die van eigenaar is geruild, het ontwikkelen van een nieuw Maasheggen-beheerpakket en de uitbreiding van het Natuurgebied de Groeningse Bergjes. Via de aanleg van fietspaden en het beschrijven van enkele wandelroutes is het voor iedereen ook mogelijk geworden om –gestuurd- van dit fraaie gebied te genieten. Het portaal de Vilt, geopend op boomplantfeestdag door prinses Maxima, speelt daarbij een goede rol als poort van het Maasheggengebied.

Eén van de redenen waarom gestart is met het IGP Laarakkerse Waterleiding (gemeente Cuijk) is om een dassen-corrider te vormen tussen het Maas-

heggengebied en de landgoederenzone bij Beers. Gebruikmakend van de beschikbare natuurcompensatiebudgetten is er voor gekozen om geen grootse plannen te maken, maar aan de keukentafel met grondeigenaren te bespreken wat de mogelijkheden voor aanleg van natuur en landschapselementen zijn. Boomgaarden, grasstroken, houtwallen, poelen, natuurvriendelijke oevers en bosjes zijn het resultaat. De Laarakkerse Waterleiding is de eerste verbindingzone van Brabant die gerealiseerd is op particuliere gronden [zie artikel elders in dit blad; red.]. Een ketting van groene elementen siert het landschap. Allemaal ten gunste van de das en daarnaast ook van groot belang voor andere dier- en plantensoorten. Maar ook ten gunste van de grondeigenaar die een mogelijkheid kreeg 'slechte' gronden in te richten en 'betere' gronden teruggeruild te krijgen. Een voorbeeldproject.

En daar is er nog één meer van. Misschien wel het mooiste pareltje, de Groespeel in de gemeente Mill en Sint Hubert. Een overwegend nat gebied, ingeklemd tussen de Molenheide, De Langenboomse Bossen, het dorp Mill en het landgoed Princepeel; doorsneden door het Duits

Dienst Landelijk Gebied
Ministerie van Economische Zaken

▲ Groespeel

Lijntje en het Peelkanaal. In 2008 is DLG gestart met een aantal schetssessies om te kijken wat de mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling waren in dit gebied. En wie nu de Groespeel in wandelt of fietst (en dat doen vrij veel mensen), kent het niet meer terug. Het gebied tussen Graafseweg en Volkelseweg heeft een totale metamorfose ondergaan. De boeren hebben hun lage gronden ingeruild voor de hogere gronden. De mais heeft er plaatsgemaakt voor natte laagten, bosschages en een slingerend beekje met vistrappen. De Peellinie is in ere hersteld en via wandelpaden en een fietspad langs de Peellinie is het gebied toegankelijk gemaakt. Echt fantastisch!

Aldus kan als conclusie worden getrokken dat deze kleinschalige integrale gebiedsontwikkelingsprojecten veel succes hebben opgeleverd en het landelijk gebied in Noordoost Brabant de laatste jaren een ander aanzien hebben gegeven. Door samen aan tafel te zoeken naar oplossingen en het benutten van de kansen zijn vele overheidsdoelstellingen en wensen vanuit het gebied gerealiseerd. Het is te hopen dat deze werkwijze ook na het DLG-tijdperk kan voortbestaan!

*Rob Christiaans
Projectleider DLG*

Bezoek ook eens onze website

www.mlvc.nl

en abonneer u op de digitale nieuwsbrief!

MILIEU

KLACHTEN CENTRALE

(073) 681 28 21

Voor het melden van klachten over het milieu, zoals:

- Stankoverlast
- Geluidsoverlast
- Illegale stort
- Verdachte kap
- Verdachte lozing
- Verdachte vervuiling
- oppervlaktewater
- Bodemverontreiniging
- Vissterfte
- Verdachte jacht

Gemeente Boxmeer
(0485) 58 59 11

Gemeente Cuijk
(0485) 39 66 00

Gemeente Grave
(0486) 47 72 77

Gemeente Sint Anthonis
(0485) 38 88 88

Gemeente Mill en St. Hubert
(0485) 46 03 00

Politie afdeling milieu
Regio Brabant Noord-Oost
(0413) 32 30 30

Buiten kantooruren en tijdens de week- einden kunt u uw klachten kwijt, door gebruikmaking van het milieuklachtennummer van de provincie Noord-Brabant: (073) 681 28 21.

Internationaal jaar van de Bodems

De Voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO: Food and Agriculture Organisation) heeft, op verzoek van Thailand, 2015 uitgeroepen tot Internationaal jaar van de Bodems.

‘Gezonde bodems voor een gezond leven’

Dit is het thema van dit internationale jaar. Het bewustzijn van het belang van een gezonde bodem hoopt men in dit jaar te vergroten. Een goed bodembeheer is immers de basis voor goede voedselsystemen, brandstofproductie, essentiële ecosysteemfuncties en betere aanpassing aan de klimaatverandering voor huidige en toekomstige generaties. De bodem (of: grond) is een eindige natuurlijke bron en niet-hernieuwbaar op een menselijke tijdschaal. Bodems zijn de fundering van voedsel (voor mens en dier) en schoon water. Het oppervlak aan vruchtbare bodems is wereldwijd beperkt, en wordt steeds kleiner door verkeerd bewerken en verstedelijking, terwijl anderzijds de vraag naar voedsel blijft toenemen doordat de wereldbevolking groeit.

Enkele feiten

1. wereldwijd is meer dan 99,7% van ons voedsel van onze bodems afkomstig;
2. momenteel is de conditie van 25% van die bodems wereldwijd ernstig aangetast;
3. jaarlijks verliezen we nog eens 10 miljoen hectare productieve gronden extra (FAO, 2011), dat is plm. 0,32 ha per seconde, ofwel zo'n 30 voet-

- balvelden per minuut;
4. wereldwijd is de landbouw verantwoordelijk voor 75% van die erosie.
Bron: Down2Earth.nu

Down2Earth

Een groeiende groep burgers die verontroost is over het continue verlies van humus uit onze landbouwgrond heeft zich verenigd in Down2Earth. Zij stelt dat dit verlies de bodem verslaafd maakt aan kunstmest, planten afhankelijk maakt van bestrijdingsmiddelen, ons voedsel steeds minder voedzaam en elke nieuwe generatie weer minder weerbaar maakt: "De vermindering van het bodemleven wordt veroorzaakt door een verzurende bodem die weer het gevolg is van kunstmest, drijfmest en bodemverdichting, niet alleen als gevolg van compactie door veel te zware landbouwmachines, maar ook door het gebruik van kaliumchloride als meststof."

Gezonde bodem

Wanneer kun je de bodem (grond) gezond noemen? Als de planten die er op groeien zich tot hun volle potentieel kunnen ontwikkelen, gezonde nakomelingen kunnen produceren, minimaal tot in de derde generatie, en weerstand kunnen bieden tegen ziekten en plagen. Planten die dat niet kun-

nen zijn niet zo vitaal, en vormen géén volwaardige voedselbron voor mens en dier. Bovendien dragen ze hun gebreken over op mens en dier, die op hun beurt ook weer minder vitaal (en minder vruchtbaar) worden.

Down2Earth: "De sleutel tot een gezonde bodem wordt gevormd door een rijk en divers bodemleven, dat in staat is alle voedingsstoffen te leveren die een vitale plant nodig heeft. Het bodemleven legt ook een voorraad stabiele, maar levende organische stof aan (humus), bestaande uit allerlei micro-organismen, zowel levende als dode, die in een eerder stadium verterend organisch materiaal hebben afgebroken. Met ingrediënten vanuit de humus wordt de plant van organische voedingsstoffen voorzien die weer worden opgebouwd door (andere) levende bodemorganismen, actief in de buurt van de haarwortels van de plant. Daar werken de micro-organismen broederlijk mee samen, in ruil voor suikers en aminozuren aangeleverd door de plant. De (vaak complexe) organische verbindingen, aangeleverd door de bodemorganismen heeft de plant nodig om daaruit zijn eigen huisapotheek van afweerstoffen en enzymen samen te stellen. Veel moderne plantensoorten hebben echter niet meer het vermogen alle benodigde afweerstoffen te vormen, omdat ze zijn 'veredeld' om grote hoeveelheden kunstmest te kunnen verdragen. Die verlaagde weerstand heeft weer tot gevolg dat moderne rassen bespoten moeten

worden met chemische middelen om ongedierte en ziekten te bestrijden. De residuen hiervan in het voedsel dragen weer bij aan de vermindering van de vitaliteit van mens en dier. Dat effect komt nog bovenop de vitaliteitsvermindering die wordt veroorzaakt door het ontbreken van allerlei organische verbindingen die het bodemleven niet meer kan aanleveren omdat de benodigde sporenelementen op slot worden gezet door chemische bestrijdingsmiddelen met een inkapselende werking."

Duurzaam vruchtbaar

Duurzaam vruchtbare bodems leveren volgens Down2Earth dan ook ziektevrije gewassen op die voldoende gezond voedsel leveren. Hoe krijgen we de bodems vruchtbaar(der)? Met kringlooplandbouw en bijbehorende grondbewerkings-, vruchtwisselings-, beweidings- en bemestingsregimes.

Dergelijke bodems – en gewassen – leveren gezonde dieren, en zijn rijk aan humussoorten en soorten bodemleven met veel meso- en micro-organismen, die vlot gewas- en wortelresten verteren, mineralen en water vasthouden en uitspoeling voorkomen. Op die manier produceert een gezonde landbouw gezond voedsel. En als de landbouw in die zin gezond is, met een vruchtbare bodem onder een divers agro-ecosysteem, gedijen daarin ook kruiden, struiken en bomen, elk op hun eigen plaats en met een eigen specifieke bijdrage aan het ecosysteem.

Humus

In plaats van grootschalige mestverwerking en kunstmestfabrieken moeten we in deze opvatting dus toe naar humusrijke landbouwgronden. Humus is het traag afbreekbare deel van al het dode organische materiaal dat in de bodem aanwezig is; het wordt gevormd

door de ontbinding van plantaardig en dierlijk materiaal. Humus kan heel goed voedingsstoffen vasthouden, wat nodig is omdat de laatste decennia het percentage voedingsstoffen in planten lager is geworden. Humus wordt continu afgebroken en dient daarom aangevuld te worden. Hiervoor is het bodemleven – waar de regenworm een vooraanstaande rol speelt – belangrijk, dat weer gebaat is bij een bedekte bodem: blad en ander organisch materiaal kan, maar beter is een bedekking met verschillende levende planten. Kunstmest en bestrijdingsmiddelen zijn funest voor

het bodemleven, rijpe mest zou kunnen, maar mest uit een mestput niet omdat die verrot is als gevolg van het feit dat er geen zuurstof bij kan om te rijpen. Mest injecteren (in Duitsland verboden!) is ook niet goed voor het bodemleven.

Regenwormen spelen een belangrijke rol bij de vorming van humus

Compost

De termen humus en compost worden soms door elkaar gebruikt, maar dat is niet juist: compost is het resultaat van een door mensen (en dus niet door de natuur) gecontroleerd ontbindingsproces. Maar ook compost is goed voor de bodem: het verbetert de structuur en de waterhuishouding, het sluit de kringloop van voedingsstoffen (alles wordt benut), het ent de bodem met microben, voorkomt de uitstoot van methaan, is gezonder voor planten omdat het natuurlijke antibiotica bevat, breekt vervuiling af en absorbeert radioactieve straling.

Meer weten?

Wie meer wil weten over gezonde bodem kan het boek: 'Teaming with Microbes. A Gardener's Guide to the Soil Food Web' (2006) van Jeff Lowenfels en Wayne Lewis aanschaffen. In 2014 is door Marc Siepman dit boek in het Nederlands vertaald: 'Het Bodemvoedselweb – Alle kleine beestjes helpen'. Marc Siepman geeft ook de gratis cursus humisme. Op 21 en 22 februari 2015 vindt deze plaats bij Wereldtuin Verdriet in Cuijk. Aanmelden kan op <http://cursus.gevoelvoorhumus.nl/>

Een ander leuk boek is:

'Een hoop leven – Grond, humus en compost' van Roelke Posthumus.

En een interessant filmpje over nieuw leven voor de bodem is te vinden op:

<http://www.youtube.com/watch?v=Dk3MvefvZh4&feature=youtu.be>

Jan Reijnen

Winterdorp

*Het is een dorp
Niet ver van hier
Een boerendorp
Aan een rivier
Het is niet groot
En vrij obscuur
Maar 't heeft
een naam
En een bestuur*

*Er is een school
Een harmonie
Een bankfiliaal
Een kerk of drie
Een communist
Een zonderling
En zelfs een
zangvereniging*

*Nu is 't er stil
't Is wintertijd
Er heerst de griep
En knorrigheid
De dag is kort
De hemel grauw
En pas maar op
Je vat nog kou*

Drs. P.
Uit: 'Tante Constance en Tante Mathilde'
Liedteksten van Drs. P.,
Nijgh & Van Ditmar 1999.

Waterschapsverki

Op 18 maart 2015 vinden er verkiezingen plaats voor de waterschappen. Ik heb me kandidaat gesteld voor de lijst van Water Natuurlijk en wil u graag wat vertellen over waar het waterschap Aa en Maas mee bezig is, over Water Natuurlijk en over wat ik in het Land van Cuijk belangrijk vind op gebied van water.

Waterschap Aa en Maas

Het waterschap Aa en Maas zorgt voor veiligheid tegen overstromingen en voor een goed waterpeil voor landbouw en natuur. Hiervoor beheert het waterschap de dijken, de beken, sloten en andere waterlopen en zorgt met stuwen en gemalen overal voor het juiste waterpeil. Het waterschap is naast de juiste hoeveelheid water ook verantwoordelijk voor een goede kwaliteit van het water. Hiervoor zuivert het waterschap het afvalwater, dat in het Land van Cuijk via het rioolstelsel naar de waterzuivering in Haps gaat en het houdt toezicht op de lozingen van bedrijven.

In het verleden was binnen het bestuur van het waterschap een groot deel van de zetels gereserveerd voor de landbouw en de industrie. De economische belangen van landbouw en industrie hebben bij het waterschap daardoor zwaar gewogen en natuur en landschap zijn onder druk komen te staan. In het nieuwe kiesstelsel is dit veranderd en zijn er van de 30 beschikbare zetels nog maar 7 vaste zetels, namelijk 3 zetels voor landbouw, 3 voor industrie en 1 voor natuur. Voor de overige 25 zetels kunt u met uw stem mee bepalen hoe een goede balans gevonden wordt tussen economische belangen en het belang dat u hecht aan natuur en landschap.

Wat doet het waterschap Aa en Maas aan natuur en landschap?

Herstel van natuurwaarden heeft de

laatste jaren bij het waterschap al steeds meer aandacht gekregen. Er worden in het Land van Cuijk op het moment verschillende projecten gerealiseerd en goed vooruitgang geboekt. Denkt u maar aan de inrichting van ecologische verbindingzones, zoals langs de Laarakkerse waterleiding in de gemeente Boxmeer. Aan het herstel van beken, waardoor deze weer vrij kunnen meanderen, zoals de Graafsche Raam in Mill. Er worden vispassages aangelegd, zoals momenteel bij het gemaal van Sasse in Grave. En voor de vis worden beekmondingen hersteld zoals bij de Vierlingsbeekse Molenbeek. De dijken, die het waterschap beheert, zullen ecologische linten in het landschap worden nu het waterschap heeft besloten om de dijken in de toekomst alleen nog maar te gaan maaien en niet meer te laten begrazen.

Maar het werk is nog lang niet af. Er moeten nog heel veel vispassages en ontbrekende stukken van ecologische verbindingzones worden aangelegd. In deze tijden van economische crisis is het budget beperkt en moet het waterschap keuzes maken.

Water Natuurlijk "De groene waterschapspartij met hart voor blauw"

Water Natuurlijk is een landelijke waterschapspartij en is bij de vorige verkiezingen de grootste waterschapspartij van Nederland geworden. Water Natuurlijk is opgericht door meerdere organisaties op het terrein van natuur en recreatie

en staat los van politieke partijen. Naast de 3 algemene doelen veilig, voldoende en schoon water van het waterschap wil Water Natuurlijk ook mooi, natuurlijk en gezond water. Water Natuurlijk is bovendien voorstander van recreatief medegebruik, iedereen moet zoveel mogelijk van water en natuur kunnen genieten. Daarbij vergt het openstellen van kwetsbare (water)natuur uiteraard maatwerk. De natuurherstelprojecten, die het waterschap Aa en Maas uitvoert, vindt Water Natuurlijk heel belangrijk. De huidige vertraging in de uitvoering mag niet leiden tot afstel, want een ecologische verbindingzone die halverwege stopt verbindt uiteindelijk niets!

In het bestuur van waterschap Aa en Maas heeft Water Natuurlijk momenteel 6 zetels.

Droog en nat in het Land van Cuijk

Wat in het Land van Cuijk de komende jaren aan de orde is, is het bestrijden van droogte en het voorkomen van natte voeten. Voor het voorkomen van natte voeten bij de verwachte hogere afvoer van water door de Maas zijn onlangs locaties voor waterretentiegebieden (gebieden waar water wordt 'opgevangen'; red.) aangewezen. Ik vind het van belang dat het waterschap deze goed inpast in het landschap. Bij Gassel in de gemeente Grave bijvoorbeeld moet een retentiegebied worden gerealiseerd, waar nu een mooie oude dijk ligt. Ik pleit voor het realiseren van nog een tweede retentiegebied, zodat deze dijk op

ezingen 2015

de huidige hoogte kan blijven. Want ik zou willen voorkomen dat we ons straks dagelijks ergeren aan een lelijke, hoge nieuwe dijk, terwijl daar maar eens in de honderd jaar water moet worden opgevangen!

Voor het bestrijden van droogte is het van belang dat regenwater niet via de riolering wordt afgevoerd, maar in het gebied blijft. Dit is niet alleen voor landbouw, natuur en uw tuin van belang, maar voor het waterschap ook financieel het meest aantrekkelijk. Het Waterschap kan dan namelijk volstaan met kleinere (goedkopere) rioolpompgemalen, heeft een lager elektriciteitsverbruik voor het transport van het water en de rioolwaterzuivering werkt efficiënter, omdat het rioolwater minder is verdund met regenwater. En bovendien hoeft er uiteindelijk ook minder gebiedsvreemd water te worden aangevoerd. Hoewel het waterschap dus alle belang heeft bij het afkoppelen van het regenwater van de riolering vindt het waterschap dat gemeenten moeten zorgen dat het regenwater van de riolering wordt afgekoppeld. Die hebben hier eigenlijk geen direct belang bij en zo schiet het al jaren niet op. In mijn optiek moet het waterschap zelf actie ondernemen. En eigenlijk moet u natuurlijk actie ondernemen, want u betaalt via de heffingen van het waterschap uiteindelijk de rekening. En erg ingewikkeld is het afkoppelen overigens niet, want iedereen met een tuin kan het regenwater van zijn dak in de tuin opvangen.

Van afval naar grondstof

Waar ik me persoonlijk in het waterschapsbestuur in het bijzonder voor zou willen inzetten is dat het waterschap haar bijdrage levert aan het sluiten van grondstoffen kringlopen. Het waterschap werkt al aan het terugwinnen van grondstoffen uit het rioolwater, zoals fosfaten, die schaars dreigen te worden. Een goede zaak. Maar wat ik zou willen is dat het waterschap een brongerichte aanpak kiest en bedrijven aanspreekt om kritisch te kijken naar de afvalstoffen, die nu met het afvalwater door bedrijven via de zuivering worden geloosd. Is het echt afval of zou het mogelijk een grondstof kunnen zijn voor andere bedrijvigheid? De beste kansen voor hoogwaardig hergebruik van stoffen liggen namelijk bij de bedrijven zelf, omdat er dan nog geen verdunning en vervuiling met andere stoffen in de riolering heeft plaatsgevonden. En het waterschap zou in ieder geval meer naar een brongerichte aanpak toe moeten voor schadelijke stoffen, die in de waterzuivering niet uit het afvalwater kunnen worden gehaald, zoals bijvoorbeeld medicijnen.

Zet u 18 maart vast in uw agenda?

Tot slot wil ik u graag oproepen om op 18 maart uw stem uit te brengen voor de waterschapsverkiezingen. Bij de laatste verkiezingen voor het waterschap was de opkomst bedroevend laag. Maar 22 procent van de kiezers in het gebied van het waterschap Aa en Maas heeft toen zijn stem uitgebracht. Je moet je dan

afvragen of daarmee wel een goede afspiegeling van de mening van alle burgers in het bestuur terug te vinden is. De waterschapsverkiezingen vallen dit keer samen met de verkiezingen voor Provinciale Staten. De opkomst bij Provinciale Staten verkiezingen ligt meestal rond de 50 procent en ik hoop dat u op 18 maart twee keer uw stem uitbrengt!

*Suzanne de Zoeten
Escharen*

Volg Water Natuurlijk op: <https://www.facebook.com/water.natuurlijk.aa.en.maas?fref=ts>.

CO₂-natuur in de eigen

Jos van den Boogaart ziet het al gebeuren, dat een groepje zakenlui een bezoek brengt aan de Raamvallei. Bij Tongelaar stappen ze uit hun imposante bolide en ze wandelen niet naar het mooie kasteel, maar de andere kant op waar de directeur wijst op een mooi stuk nieuwe natuur. Met trots vertelt de directeur dat die houtwallen met het weilandje en die groepjes bomen in het midden gerealiseerd zijn door zijn CO₂-compensatie.

Het is een toekomstbeeld van de Millse wethouder die enthousiast vertelt over de voor Nederland unieke plannen die de drie gemeenten Cuijk, Grave en Mill hebben.

Wat is de achtergrond? CO₂ in de lucht draagt bij aan de opwarming van de aarde. Er zijn nog altijd mensen die dit ontkennen, maar als je naar langjarige gegevens kijkt (> 100.000 jaar), dan is het bewijs overtuigend. Kijk je naar de meetwaarden van de laatste 100 jaar dan zie je behalve jaarlijkse schommelingen van enkele tienden van graden ook golfbewegingen in de grafiek over meerdere decennia. Maar de stijgende trend in de gemiddelde temperatuur op aarde blijft duidelijk. De gemiddelde temperatuur

stijgt en die stijging volgt, precies zoals in de langjarige geschiedenis, de stijging in CO₂-concentratie in onze atmosfeer. Wie goed kijkt naar de data ziet een vertraging van pakweg 30 jaar. Stijgt de CO₂-concentratie, dan volgt de temperatuur met een vertraging van 30 jaar. Hij duurt nu eenmaal een aantal jaren voordat die enorme massa van de aarde een beetje warmer wordt.

CO₂ uitstoot gaat ook gelijk op met de toename van de wereldbevolking. Tot 1850 hebben we er over gedaan om het eerste Miljard mensen te bereiken. Rond 1950 waren het er al 2 Miljard en in 2006 zaten we al op 6 Miljard. Deze exponentiële groei zien we ook terug in de stijging van de CO₂-uitstoot. We

moeten ons daarbij realiseren, dat de bijbehorende temperatuurstijging zo'n 30 jaar achterloopt.

Wanneer we bovenstaande feiten accepteren, dan valt het goed te begrijpen dat de overheden wereldwijd stevige afspraken maken over doelstellingen om de CO₂-uitstoot terug te dringen, maar dit artikel gaat niet over die urgentie. Dit artikel gaat ook niet over de mogelijkheden die er zijn om CO₂-uitstoot terug te dringen. Iedereen weet dat isolatie van het huis zorgt dat de verwarming minder hoeft te branden. LED-verlichting vraagt minder stroom. De oude koelkast vervangen helpt ook. Zo zijn er in elk huishouden, maar ook in elk bedrijf met weinig moeite quick-wins te behalen om minder energie te gebruiken en dus minder CO₂ uit te stoten. En wie er serieus mee aan de slag gaat zal het echt merken in de energierekening. Doen we allemaal mee, dan kunnen we het tij keren. Bij steeds meer aanbestedingen krijgen bedrijven extra gunningsvoordeel als ze kunnen aantonen dat ze een bijdrage leveren aan de klimaatdoelstelling ofwel werken aan CO₂-reductie in de bedrijfsvoering. Bedrijven worden op deze manier extra gestimuleerd om hun bedrijfsgebouwen te isoleren, energie te besparen en kritisch de bedrijfsprocessen door te lichten. Zij kunnen daarvoor bijvoorbeeld het instrument van de CO₂-prestatieladder gebruiken. De optelsom van maatregelen die worden genomen zorgt voor de hoogte van de trede op de ladder en bepaalt het aanbestedingsvoordeel. Maar ook daar gaat het in dit artikel niet over.

omgeving

Waar gaat dit artikel dan wél over? Daar waar een bedrijf zijn ambitie voor een hogere trede op de CO²-prestatieladder niet kan realiseren door CO²-reductie, kan ook gekozen worden voor CO²-compensatie. Het bedrijf betaalt dan geld voor CO²-certificaten en met dat geld wordt ergens op de wereld nieuwe natuur aangelegd. Via deze natuur wordt CO² met behulp van gratis beschikbaar zonlicht omgezet in zuurstof en koolstof. De zuurstof is onze levenslucht en de koolstof wordt vastgelegd in het hout. Zolang het hout groeit, legt het steeds meer koolstof, dus CO² vast. Wordt het hout gebruikt voor bijvoorbeeld meubels of woningbouw, dan blijft het vastgelegd, maar wordt het gebruikt als brandstof dan komt de CO² weer vrij. Nieuwe natuur dus als compensatie voor de reductie van de CO²-uitstoot door het bedrijf.

Het systeem van CO²-certificaten bestaat al enkele jaren in Nederland en deze worden meestal ingezet in tropische landen, omdat daar voor relatief weinig geld zowel de benodigde grond als aanplant kan worden

ingekocht. Bovendien heb je daar meer zonlicht waardoor je snellere groei krijgt. Maar, hoe mooi zou het zijn als de certificaten ingezet kunnen worden in Nederland, in onze eigen leefomgeving? Waarom niet? We moeten wel een paar zaken oplossen om te kunnen concurreren met dergelijke projecten in de tropen. Een oplossing voor onze veel hogere prijs van de grond, onze hogere prijs van de aanplant en wat extra geld omdat de natuur in ons kikkerlandje niet zo snel groeit als in de tropen. Dat geld moet ergens vandaan komen, anders gaat het niet werken. Dat is de uitdaging!

De oplossing kan gevonden worden door plannen te combineren. Werk met werk, botje bij botje leggen. In het gebied van de Raamvallei ligt veel grond met een EHS-titel (Ecologische hoofdstructuur) die nu nog intensief agrarisch gebruikt wordt. Rijk en provincie hebben die gronden ooit daarvoor aangewezen, maar ondertussen wordt de realisatie van de EHS nog maar voor 50% betaald. Hier kan je dus een combinatie maken met CO²-certificaten. Dan ben je er nog niet, maar botje bij botje leggen gaat

verder. Ook Brussel kan bijdragen. In Brussel wordt gewerkt aan een Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). Onderdeel daarvan wordt dat boeren een deel van hun landbouwgrond duurzaam moeten vergroenen met nieuwe natuur. Lang niet elke boer is enthousiast over nieuwe natuur op zijn productieland, maar waarom leggen we die nieuwe natuur dan niet aan in de Raamvallei? Botje bij botje! Je kunt ook een boomkweker tijdelijk toelaten in het gebied om daar zijn handel te produceren, onder de voorwaarde dat hij na de oogst een deel van de bomen moet laten staan op van te voren afgesproken plekken. Bij het begin leg je vast hoe het landschap er aan het eind van de afgesproken periode uit moet zien. Werk met werk, botje bij botje.

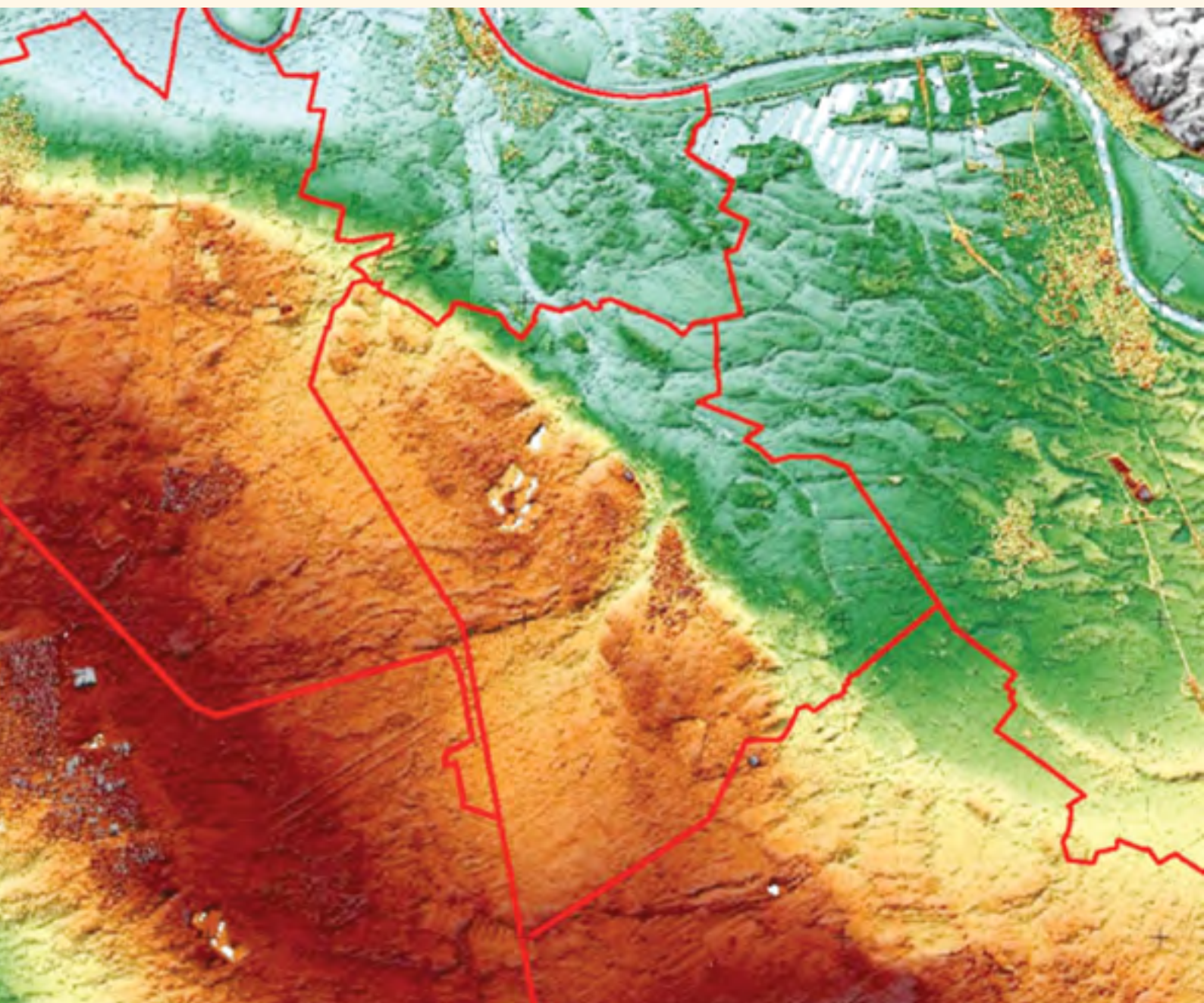
In de Raamvallei liggen ook voor Waterschap Aa en Maas enkele grote uitdagingen. Klimaatverandering veroorzaakt namelijk steeds vaker extreem weer. Hevige buien, maar ook perioden met extreme droogte. Dat vraagt om goede beheersing van het (grond)waterpeil, maar het is ook duidelijk dat de boel af

en toe blank kan komen te staan. Dat wil je dan liefst niet in het bebouwd gebied van bijvoorbeeld Grave, dus zoekt het Waterschap naar ruimte voor waterberging in de Raamvallei. Daar zijn best veel hectaren voor nodig, die daarmee ook niet meer zo optimaal zullen zijn voor de landbouw. Maar misschien kunnen we op een slimme manier eigendommen ruilen, waardoor landbouw, EHS

en waterberging elkaar kunnen helpen. Als we meteen ook de natte ecologische verbindingzones meenemen in de plannen dan maken we echt grote stappen voorwaarts. Werk met werk, botje bij botje.

De Raamvallei is een uniek gebied waar het water in het verleden bepalend is geweest voor de inrichting van het landschap. Wel heeft 'de mens' hier altijd flink

de hand in gehad. Zo is de "Beerse Overlaat" aangelegd waardoor soms meerdere keren per jaar grote delen van het gebied blank stonden. De Raam is met de schop gegraven om dat water weer af te voeren. Boeren hebben er leren leven en werken met het water, meestal kleinschalig, maar soms op grote landgoederen. Deze landgoederen bestaan grotendeels nog steeds, maar ook het

kleinschalige is nog op vele plekken af te lezen in het landschap. De Raamvallei is altijd een beetje verscholen gebleven, maar steeds meer wordt het gebied ontdekt en worden de kwaliteiten gewaardeerd. Alle reden om de handen ineen te slaan.

Om de krachten te bundelen heeft Jos van den Boogaart het Platform Raamvallei opgericht. Ruim 20 partijen hebben de intentieverklaring van dat platform ondertekend en hebben aangegeven bij te willen dragen aan ontwikkelperspectieven voor het gebied. Werk met werk, botje bij botje. Twee jaar heeft het platform zichzelf de tijd gegeven om tot een concrete uitvoeringsagenda te komen. Dat zal een mengelmoes worden van grote en kleine projecten, van waterberging tot een bankje met

een prullenbak. De uitdaging gaat bij afzonderlijke projecten bijna altijd over geld, maar door de samenwerking in de Raamvallei wordt de uitdaging veel meer een 'puzzel'. Net zolang puzzelen totdat de stukjes passen. Het zal jaren duren voordat de puzzel 'af' is, maar dat is niet erg. Zolang we passende puzzelstukjes vinden kunnen we blijven puzzelen.

CO²-compensatie is hierin een onderdeel. Het is een verdienmodel waarmee geld ontstaat ten behoeve van natuurontwikkeling. Om te onderzoeken of het echt kan werken en ook ISO gecertificeerd kan worden, zal begonnen worden met een pilot. Het CO²-profiel van het gemeentehuis van Mill zal worden bepaald en waar mogelijk zal reductie gerealiseerd worden in het

gebouw. De rest wordt gecompenseerd in de Raamvallei. Die pilot moet in 2015 gerealiseerd worden. Als het werkt kunt u bijvoorbeeld ook uw eigen autogebruik compenseren. Kost een paar bomen, maar er wordt iets moois mee gerealiseerd.

- ◀ Actuele hoogtekkaart van de omgeving van de Raamvallei.
Rode lijnen: gemeentegrenzen.
Rood en geel is hoger gelegen: Peelhorst.
Groen en grijs is lager gelegen: Raamvallei en Maasvallei.

**Wilt u GRATIS op de hoogte gehouden worden
van de laatste regionale natuur- en milieu nieuwtjes?**

Bezoek onze website **www.mlvc.nl**

en abonneer u op de digitale nieuwsbrief!

Jaar van de bodems

